

Grammatik åk9

Satsdelar

Predikat: Markera först **tidsformen** i huvudsatsen. Då har du hittat predikatet.
Även **imperativ** visar predikatet.
Predikatet säger **vad någon eller något gör eller vad som sker.**

Subjekt: Subjektet talar om **vem, vad, vilka som gör något.**

Akusativobjekt: Akkusativobjektet svarar på frågan :
Vad, vem, vilka + predikat + subjekt?

Ex: Hästen äter havre.

s p ao

Vad + äter + hästen? = havre

Vad + p + s ? = ao

Dativobjekt: Dativobjektet svarar på frågorna
Åt, till, för vem (vad) + p + s + ao ? = do

Det förekommer vid verb som **ge, lämna, räcka, låna, visa, önska, meddela, lova sända, unna; fråntaga, beröva, vägra, missunna** och liknande.

Ex: Jag lånade min bil till honom.

s p ao do

Jag lånade honom min bil.

s p do ao

Till vem+lånade+jag+min bil? = till honom

Till vem+ p +s+ ao ? = do

OBS! Dativobjekt kan även förekomma vid en del adjektiv, exempelvis **nyttig, hjälpsam, tacksam, trogen, skyldig, skadlig, farlig.**

Ex: Det är skadligt för hälsan.

s p pf do

Han var hjälpsam mot alla.

s p pf do

Det är nyttigt för oss att arbeta.

s p pf do ao

Predikatsfyllnad:**a) Subjektiv predikatsfyllnad**

Predikatsfyllnaden är en indirekt bestämning till subjektet i meningen. Bestämningen förmedlas av predikatsverbet.

Ex: Rosen är röd.

s p pf

Man kan också säga att predikatsfyllnaden är en nödvändig utfyllnad till predikatet. Meningen "Rosen är." känns inte fullständig, man väntar sig en fortsättning efter är; predikatet behöver fyllas ut.

Subjektiv predikatsfyllnad förekommer vid verben **vara, bliva, förbliva, heta, kallas, anses, förefalla, tyckas, verka** samt efter **göras (till)**.

Ex: Priset ansågs orimligt.

s p pf

Orimligt (pf) säger något om priset (s), och är alltså en subjektiv predikatsfyllnad.

b) Objektiv predikatsfyllnad

Predikatsfyllnaden kan också vara en bestämning till meningens objekt.

Ex: Kamraterna kallar honom Kalle.

s p ao pf

Kalle(pf) ger information om honom(ao) och är då en objektiv predikatsfyllnad.

Objektiv predikatsfyllnad förekommer vid verben **kalla** (vid namn), **benämna, utnämna, utse, anse, förvandla** samt **göra** (till).

Ex: Man utnämnde honom till landshövding.

s p ao pf

I båda exempelmeningarna märks att det inte går att sluta meningen efter ackusativobjektet. En utfyllnad krävs.

Adverbial**a) Rumsadverbial**

Rumsadverbialen svarar på frågorna **var?**, **vart?** eller **varifrån?**

Ex: Allt stod på sin plats.

s p r.a.

b) Tidsadverbial

Tidsadverbialen svarar på frågan **när?**

Ex: De kommer snart.

s p t.a.

c) Sättsadverbial

Sättsadverbialen svarar på frågorna **Hur** eller **på vilket sätt gör någon något?**

Ex: Hon sjunger vackert.

s p s.a.

d) Gradadverbial

Gradadverbialen svarar på frågorna **I vilken grad?** eller **I vilken omfattning?**

Ex: De spelar ganska bra.

s p g.a. s.a.

e) Måttsadverbial

Ex: Las sprang flera kilometer.

s p m.a.

f) Orsaksadverbial

Orsaksadverbialet svarar på frågan **varför?**.

Ex: De jublade av glädje.

s p o.a.

g) Villkorsadverbial

Villkorsadverbialet talar om vilka villkor som ska uppfyllas för att något ska hända.

Ex: Han stannar hos oss, om han får bättre betalt.

s p r.a. v.a.

h) Avsiktsadverbial

Avsiktsadverbialet talar om vilken avsikt någon har med sitt handlande.

Ex: Han gav tipset till polisen, för att komma åt belöningen.

s p ao do a.a.

i) Satsadverbial

Satsadverbialet utgör en bestämmning till hela saten. Om man tar bort satsadverbialet förändras hela satsens betydelse, ofta till motsatsen.

Ex: Rymlingen ska inte undkomma.

s p sats. p

Han kan tyvärr inte komma.

s p sats sats p

De vanligaste satsadverbialen är **inte, kanske, lyckligtvis, tyvärr, naturligtvis** och **nog**.

Agent

Agent är den som utför handlingen i en passiv sats.

Ex: Brevet skrevs av eleverna.

s p agent

Subjektet utför ingen handling utan är passivt; verbet slutar dessutom på **s**. Alltså är meningen passiv.

Eleverna är de som gör något i den passiva meningen och blir då agent.

Attribut

Attributet är ingen egen satsdel utan utgör en del av en annan satsdel. Attributet är en bestämmning till ett substantiv och kan förekomma i alla satsdelar utom i predikatet.

a) Adjektivattribut

Adjektivattributet är ett adjektiviskt ord, dvs ett ord som fungerar som ett adjektiv. Hit förs förutom adjektiv även possessiva pronomen och räkneord.

adj.a

Ex: En vacker dag kommer han.

b) Genitivattribut

Genitivattributet anger ägare och slutar normalt på **s**.

gen.a.
s p ao

Skogens fåglar. Dagens väder. Lenas vän.

En del äldre former utan s räknas också hit.

Ex: Värnamo marknad, Uppsala stad, Vadstena kloster.

c) Prepositionsattribut

Prepositionsattributet är en bestämning som består av **en preposition och ett substantiv**.

prep.attr

Ex: Huset **vid stranden** skulle säljas.

s p

d) Apposition

Appositionen kan vara av två slag:

Fast apposition (epitet) står vanligen före sitt huvudord

Ex: **Drottning** Kristina, **Doktor** Olsson, **Fru** Svensson.

Lös apposition står efter sitt huvudord och skiljs från

app.

Ex: Skåne, **vårt sydligaste landskap**, har milda vintrar.

s p ao

e) Infinitivattribut

Infinitivattributet består av en infinitiv ibland föregången

inf.attr

Ex: Viljan **att flytta** har minskat.

s p

inf.attr

Faran **av att misslyckas** betonades.

s p

Övningar:

A. Subjekt, predikat, ackusativobjekt, dativobjekt.

1. Han läste brevet för sin bror.
2. Vem hade skrivet det?
3. Svaret hade de anat.
4. Författaren presenterade boken för allmänheten.
5. Hade de sagt sanningen till polisen?
6. Åklagaren har förhört den misstänkte.
7. Reportern ställde en mängd frågor till ministern.
8. De gav barnen all hjälp.
9. Böckerna hade vännerna givit honom.
10. Vi köpte blommor till dem.
11. Har du sett filmen?
12. Gav ni honom tidningen?
13. Vem berättade det för er?
14. Vem har du frågat?
15. Beskrev någon innehållet för er?

16. Alla begärde att få träffa honom.
17. Jag har undersökt allt.
18. Vem avslöjade för honom att vi kände till historien?
19. Har någon levererat paket till det aktuella huset?
20. Pojkarna fick ofta telefon från föräldrarna.
21. Hälsningarna hade kommit från gamla bekanta.
22. Gamla bekanta hade sänt dem hälsningar.
23. Till vem viskade du svaret?
24. Ingen fick veta någonting.
25. De försvarade sig mot fienden.
26. Åt alla grannar klippte han gräset.
27. Hennes bror har byggt ett nytt hus.
28. De bar packningen åt honom.
29. Floden har översvämmat stora områden.
30. Erik har beslutat att vara flitig.
31. Jag gav min bror det mesta.

32. Jag visade honom min nya kamera.
33. Polisen tog från honom hans körkort.
34. Det har kostat mig stora ansträngningar.
35. Vi betalade honom fem kronor.
36. Vi önskade dem framgång.
37. Snickaren har lagat trappan åt oss.
38. Han sjöng en sång för oss.
39. Har det regnat?
40. Det förklarade de för oss.
41. Det vet du.
42. Böckerna hade ett stort värde för honom.
43. Av vem har du hyrt hästen?
44. Den stackars hästen fick bära packningen åt henne.
45. Solen bländade honom.
46. Stäng dörren!
47. Lyssna och lär.
48. Visa oss era bilder.

49. En båt hade de givit honom.

50. Den svåra vinden gav dem problem.

B. Subjekt, predikat, ackusativobjekt, dativobjekt och predikatsfyllnad.

1. Rocken är utsliten.

2. Den anhållne anses skyldig.

3. Det var en ren olyckshändelse.

4. Det är hans bok.

5. Vems var felet?

6. Han kallas Olle.

7. Att klara uppgiften föreföll omöjligt.

8. Att gå overksam kan vara skadligt.

9. Hans glädje var att hjälpa andra.

10. Han ansågs mycket begåvad.

11. Nu har du gjort mig ledsen.

12. Häxan förvandlade grodan till en prins.

13. Man ansåg att han var begåvad.

14. Han är skyldig oss pengar.
15. Utbildningen var nyttig för dem.
16. Mysteriet förblev olöst.
17. Ordföranden gav ordet till näste talande.
18. Debatten föreföll oändlig.
19. Böckerna hade vi lånat av våra grannar.
20. De hade köpt barnen nya skor.

C. Attribut

1. en blå himmel	11. bokens omslag
2. vädret i Sverige	12. drottning Silvia
3. förmågan att göra sitt bästa	13. farliga hundar
4. fåglarna på taket	14. Peter, familjens yngste son, har...
5. familjen Nilsson	15. Uppsala universitet
6. avsikten att ställa till oreder	16. bestämda åsikter
7. tavlorna på väggen	17. mattan under bordet
8. vågorna på havet	18. Lennart, lagets högerytter, spelade...
9. bolagets resultat	19. känslan av att vinna
	20. Herr Olsson

D. Alla satsdelar

1. Resultaten av försöket var nedslående för de inblandade.
2. Gårdagens resultat hade överraskat lagets president.
3. Om allt blir som planerat, ska familjen Nilsson stanna i den spanska hamnstaden vid franska gränsen i fyra härliga sommarveckor.
4. Chansen att vinna var inte stor för grannstadens reservfyllda lag.
5. Det gamla ångloket lämnade stånkande nybyggarsamhällets nedslitna station.
6. Skådespelarna tackade publiken för applåderna.
7. Lagets spelare uppskattade mycket stödet från publiken.
8. Arbetarna vid textilfabriken demonstrerade, för att förbättra sina arbetsvillkor.
9. Flera demonstranter greps av stadens beväpnade poliser.
10. De usla lönerna skulle omedelbart höjas rejält, om de anställda återgick till arbetet.
11. När herr Berggren kom hem, lekte familjens fyra barn i hyddan i den stora eken.
12. Martin frös av förtjusning.

13. Fadern hade tänt en cigarr och flyttade sin stol närmare elden.
14. Planerna att sälja pianot tog fastare form på hösten.
15. För att skynda på arbetet, anställdes arbetarnas egna barn av bolagsledningen.
16. Polisen ska nästa vecka kontrollera lastbilarnas bromsar, för att öka trafiksäkerheten.
17. Anna, pojkens äldsta syster, skulle åka till Brighton på engelska sydkusten, om hon fick ledigt.
18. Den engelska polisen har i flera dagar omsorgsfullt undersökt brottsplatsen vid flygplatsen.
19. Rånaren, en av polisens stamkunder, fick ett långt fängelsestraff.
20. Varför sålde ni pojkens begagnade bil till den ökände skrothandlaren i Örebro?
21. De nya grannarna på tredje våningen kommer från Karlstad och heter Larsson.
22. Årets bästa bok belönades med professor Lindbloms plakett.
23. Den unge författaren, stadens galjonsfigur, blev lycklig, för att han fått priset.
24. En trasig bok hade kastats i gräset vid trottoaren av en slarvig elev från mellanstadiet, för att han ville visa sin ilska.
25. Det här har herr Nilsson, den gamle mannen vid torget, berättat på ett trovärdigt sätt för lokaltidningens reporter.

26. Biograferna på landsbygden har tappat publik under flera år.
27. För att förbättra situationen, kommer man att visa många kvalitetsfilmer från de stora filmfestivalerna det kommande året.
28. Dörrarna i huset har tillverkats av landets framgångsrikaste byggföretag.
29. Däcken på bilen var slitna.
30. Lenas syster ska sälja sin gamla bil.
31. Kapten Nilsson gav stränga order till de nyinryckta soldaterna.
32. Polisen i korsningen dirigerade den täta trafiken.
33. Tavlorna på utställningen hade Lars Svensson, bygdens främste konstnär, målat.
34. Pojkens hund heter Pedro.
35. De skrev en ansökan till ingenjör Johansson.
36. De tre männen föreföll osäkra.
37. Stormen förstörde taket på stugan.
38. Nils Svensson, matchens lirare, gjorde tre mål.

39. Jag lånade en spännande bok av hennes bror.

40. Landets president har blivit avsatt.

41. Sveriges flagga är gul och blå.

42. Skåne, vårt sydligaste landskap, är tätast befolkat.

43. Byns invånare har sänt ett långt protestbrev till de ansvariga myndighe terna.

44. Mannen på bilden är en av Europas bästa fotbollsspelare.

45. Han berättade den spännande historien för sina kamrater.

46. Lars gav den nyinflyttade kamraten all nödvändig hjälp.

47. De skulle se Hasse Alfredssons senaste film.

48. Vad heter världens högsta berg?

49. Utrikesminister Andersson besökte flera afrikanska stater.

50. Landskampens bästa gren var det jämna stavhoppet.

51. Fasters nyinköpta bil, en begagnad Opel, stannade i backen.

52. Det elektriska ljuset slocknade oväntat.
53. Solen speglar sig gnistrande vackert i den nyfallna snön.
54. Traktorn på vägen stannade vid närmaste parkeringsplats.
55. Pojkarnas stora, svarta hund sprang vilset omkring bland husen.
56. Den vilsesprungna hunden gnällde svagt.
57. Lasses motorcykel har tillverkats av Japans största företag.
58. Ullas grårandiga katt har varit försvunnen i flera dagar.
59. Olle, lagets målvakt, tilldelades det nyinstiftade priset.
60. Han skrev ett långt brev till sin yngsta syster.
61. I skogen skymtade vi ett rådjur.
62. Vår vänners renoverade stuga var vackert blåmålad.
63. Segelbåten vid bryggan köptes förra året av doktor Svensson.

64. Det överraskande telegrammet hade gruppens ledare fått från den svenska huvudorganisationen, samma förmiddag.
65. Ett amerikanskt militärplan dånade förbi på lägsta tänkbara höjd.
66. Han kastade tankspritt något i papperskorgen vid den bruna dörren.
67. Hotellet var fullbelagt halva året.
68. Den drastiskt utökade vargflocken kommer att jagas av en uppskrämd ortsbefolkning.
69. Anders har besökt en gammal vän.
70. Den stora katten smög långsamt längs stenvuren.
71. Snart har de varit borta i flera dagar för att söka nytt arbete.
72. Den nyanställda målaren hade gjort ett slarvigt jobb.
73. Eftersom ingen undrade, förklarade de inte, varför de var sena.
74. I augusti åkte familjen Olsson till släktingar i Australien.
75. Hyresgästerna på området hade länge planerat en gemensam resa till stadens danska vänort.

76. Föreningens nyvalde ordförande, en nyinflyttad ganska okänd man, hade redan genomfört stora förändringar i föreningens organisation.
77. Eleverna på skolan vandrade otåligt genom de smala korridorerna.
78. Danmarks regering har redan utlyst nyval.
79. Passagerarna i bilen berättade otroliga historier för varandra i flera timmar.
80. Den fattige lantarbetarens son skulle bli landets förste astronaut.
81. Händelsen har kallats århundradets mirakel.
82. Aldrig hade vi trott att något sådant kunde hända.
83. Telegrammet till segraren hade skickats av hans senaste motståndare.
84. Nyheten på löpsedel studerades av en intresserad läsare.
85. Lämna genast pengarna på bankens huvudkontor.
86. Har ni sett utställningen av deras framstående arbete.
87. Bokens huvudperson, den italienske målaren Alberto, blir så småningom berömd.

88. BBC har sänt radioprogram till världens alla länder i många år.

89. Den silverglänsande helikoptern svävade över våra huvuden.

90. Den stora glasdörren öppnades mycket försiktigt av en kraftig man.

91. Sammanstötningen hade förorsakats av en ovanligt tät dimma.

92. Sjön Sommen ligger på gränsen mellan Östergötland och Småland.

93. Kalles uppfinningar hade under årens lopp genomgått genomgripande förändringar.

94. Gästerna från Rydsnäs, grannby till Österbymo, hade fortfarande inte anlänt.

95. Den nyanställda djurskötaren hade igår glömt att stänga dörren till buren, eftersom han hade fått annat att tänka på.

96. Tanken på den slitna, gamla lastbilen hade länge varit allvarligt rostskadad.

97. Nu försökte han förklara sin fantastiskt egendomliga plan för de tvivlande åhörarna.

98. Därefter stoppade han med stolt min de återstående fem kronorna i kassaskrinet.

99. Taket på kyrkan skulle repareras under sommaren av ett nybildat danskt bolag.

100. Fordonet, en alldeles ny moped, förstördes fullständigt i den mycket våldsamma kollisionen.
101. Eftersom hon glömde det mesta, kom hon inte ihåg, var nycklarna till källaren låg.
102. Familjens nycklar till källaren var fursvunna sedan två dagar.
103. Städskan fick inte sätta sin fot innanför tröskeln till den yngste broderns rum.
104. Oljetillgångarna i världen är inte obegränsade.
105. Ska vi någonsin förstå innebörden i deras meddelanden.
106. Falun. Sveriges skidcentrum, fick inte arrangera olympiska spel.
107. Brevet till ledningen för företaget hade skrivits av några privatpersoner för att få en förändring.
108. Meddelandet hade han redan fått från advokat Nilsson, motpartens representant.
109. Publiken kommer i flera timmar att underhållas av utomordentligt duktiga artister.
110. Den pratsamme direktör Olsson har oupphörligt talat om en gammal affärsbekant, för att bevisa dennes förträfflighet.
111. Den beryktade bilförsäljaren, stadens oärligaste affärsman, hade för första gången lurats av en kund.

112. TV visade ett långtråkigt reportage om kungens tilltrasslade affärer för en fåtalig publik.

113. Författarens debut i deckargenren blev succé i alla samhällsklasser.

114. En glömd nyckel i låset gav den oärlige chansen att stjäla en video.

115. Deras högsta önskan var att bli inbrottstjuvar, därför bröt de sig in i cafeteria.

116. - Vi skiter väl i andras saker, var tjuvarnas intelligentaste tanke.

117. Programmen är lika dåliga i en stulen TV.

Adverbial Rums-, tids-, sätts-, grad-, måtts-, orsaks-, villkors-, avsikts-, sats-.

1. när han lämnade oss	tids
2. eftersom vädret var dåligt	orsaks
3. för att få en bättre position	avsikts
4. långsamt	sätts
5. i flera månader	tids
6. för att komma åt belöningen	avsikts
7. i det grunda vattnet	rums
8. följande morgon	tids
9. av ilska	orsaks
10. kanske	sats
11. om det blir bättre väder	villkors
12. med stor tveksamhet	sätts
13. längs motorvägen	rums
14. tio kronor	måtts
15. för att de var så glada	orsaks
16. under förutsättning att vi får	villkors
17. om pengarna räcker	villkors
18. inte	sats
19. ganska	grad
20. oväntat	grad
21. till Italien	rums
22. för att hinna i tid	avsikt
23. fullständigt	grad
24. nog	sats
25. uppmuntrande	sätts
26. sällan	tids
27. om vattnet blir varmare	villkors
28. mitt på torget	rums
29. flera centimeter	måtts
30. såvida ingen har något att invända	villkors
31. därför att all hade frågat	orsaks

Satsdelar åk 9

av Jerry Andersson